

Универзитет “Св. Климент Охридски” - Битола
Факултет за биотехнички науки - Битола

University “St. Kliment Ohridski” - Bitola
Faculty of Biotechnical Sciences - Bitola

**II Научна конференција
„Квалитет и безбедност на храна“
со меѓународно учество**

**II Scientific conference
„Food Quality and Safety“
with international participation**

Битола, 11-12 Ноември 2010
Bitola, 11-12 November 2010

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

PROCEEDINGS

СОДРЖИНА:

Масно - киселински состав на кашкавали од растително потекло - Арапческа М., Хајрулау - Муслиу З., Узунов Р., Стојковски В., Секулоски П., Тутеска Ј., Јанкулоски Ж., Китановски Д.	7
Влијание на бројот на соматски клетки врз квалитетот на млекото - Калевска Т., Кочоски Љ., Лазароска М.	14
Стартер култури, пребиотици и пробиотици во млекарската индустрија - Ставрева Веселиновска С.	20
Компарација на квалитетот на млекото добиено при рачно и машинско молзење - Лазароска М., Христовски Н, Калевска Т., Димитровска Г.	33
Контрола на хигиена на процес во производство на пастеризирано млеко во Р. Македонија - Проданов М., Секуловски П., Јанкулоски Д., Ангеловски Љ., Костова С., Раткова М.	40
Линеарни мерки и ткивен состав на трупот од кунукули - Беличовска К., Беличовска Д., Трајкоски Т.	47
Современи трендови во производството на говедско месо во Р. Македонија - Буневски Ѓ., Стојановски С., Николов Ѓ.	54
Есенцијалните масла во исхраната на бројлерите и нивниот ефект врз квалитетот на месото - Василеска А., Речкоска Г.	61
Следење на нутритивниот квалитет на исхраната на популациони групи - Јошевска Е., Димитровска Г., Блажековиќ - Димовска Д.	68
Lipid composition and oxidation in M.Longissimus dorsi in limousin crossbred calves, reared on pasture - Popova T., Marinova P.	76
Масно – киселински состав на семки од тиква (<i>cucurbita pepo l.</i>) Хајрулаи – Муслиу З., Арапческа М., Узунов Р., Стојановска – Димзоска Б., Димитриеска – Стојковиќ Е., Тодоровиќ С., Стојковски В., Секуловски П.	83
Микробиолошки квалитет на свежо овошје од малопродажни објекти во Скопје, Р. Македонија - Раткова М., Костова С, Секуловски П., Јанкулоски Д., Ангеловски Љ., Проданов М.	90

Детекција на антимикробна чувствителност на изолати на <i>Salmonella enteritidis</i> од синџирот на храна со примена на vitek 2 compact biomerieux - Јанкуловски Д., Ангеловски Љ., Костова С., Раткова М., Секуловски П.	96
Улога на пакувањето врз микробната контаминација и биохемиските промени на прехранбените производи - Јанкуловски Ж., Арапческа М., Тутеска Ј., Китановски Д., Хајрулау - Муслиу З.	103
Трошоци за лошиот квалитет во млечната индустрија - Бојковска К., Петковски Д., Дојчиновски Т., Јанкуловски Н.	108
Потенцијално токсични нокси кај производи од увоз и домашно производство во Р. Македонија - Стоилова С., Дојчиновски Т.	119
Радиоактивен цезиум во храна и проценка на ефективна доза во Република Македонија - Тодоровиќ А., Секуловски П., Димитриеска Стојковиќ Е., Хајрулаи - Муслиу З.	125
Безбедност на храна од анимално потекло контролирана при увоз на граничниот премин Медитлија - Петруловска Л., Петруловска Б.	128
Eu food quality policy - Slovenian experience and practice - Breznik V.	134
Синергиски менаџмент систем (SMS) - Мицески Т., Клетникоски П.	141
Безбедната храна и туризмот - Закон за безбедност на храната во Република Македонија - Петровска Речкоска Г., Речкоски Р., Василевска А.	148
Имплементација на HACCP системот во краварска фарма - Трајковска Б., Кочоски Љ.	157
Менаџмент наместо контрола на квалитет - Софијанова Е.	161
Имплементација на менаџмент на тотален квалитет во индустријата за преработка на млеко во Република Македонија - Јанкуловски Н., Бојковска К., Петковски Д., Дојчиновски Т., Ѓоргиевски Б.	167
HACCP имплементацијата и што после тоа ? - Ангелков Б., Дојчиновски Л., Шулевска С., Чашитовска Е., Талевска Д.	178

НАУЧЕН ОДБОР:

Претседател:

Проф. д-р Димче Китановски

Членови:

- 1. Проф. д-р Живко Јанкуловски**
- 2. Проф. д-р Џулијана Томовска**
- 3. Проф. д-р Вангелица Јовановска**

Секретаријат:

- 1. М-р Гордана Димитровска, Асс.**
- 2. М-р Мила Арапческа, Асс.**
- 3. М-р Катерина Бојковска, Асс.**
- 4. М-р Елена Јошевска, Асс.**
- 5. М-р Дијана Блажековиќ, Асс.**
- 6. Весна Карапетковска Христова, Помл. Асс.**

Технички секретар:

М-р Николче Јанкуловски, Асс.

SCIENTIFIC COMITEE:

President:

Prof. Dr Dimche Kitanovski

Members:

- 1. Prof. Dr Zivko Jankulovski**
- 2. Prof. Dr Dzulijana Tomovska**
- 3. Prof. Dr Vangelica Jovanovska**

Secretariat :

- 1. Ass. MSc. Gordana Dimitrovska**
- 2. Ass. MSc. Mila Arapcheska**
- 3. Ass. MSc. Katerina Bojkovska**
- 4. Ass. MSc. Elena Joshevska**
- 5. Ass. MSc. Dijana Blazekovich**
- 6. Ass. Vesna Karapetkovska Hristova**

Technical Secretary:

Ass. MSc. Nikolche Jankulovski

ОРГАНИЗАЦИОНЕН ОДБОР:

Претседател:

**Проф. д-р Златко Жоглев — Ректор на
Универзитет “Св. Климент Охридски” - Битола**

Членови:

1. Проф. д-р Љупче Кочоски
2. Проф. д-р Драги Петковски
3. Проф. д-р Трајан Дојчиновски
4. Проф. д-р Стефче Пресилски
5. Проф. д-р Никола Христовски
6. Проф. д-р Митре Стојановски
7. Проф. д-р Вангел Стефановски
8. Проф. д-р Јованка Тутеска
9. Проф. д-р Борис Ангелков
10. Проф. д-р Дине Митрев
11. Проф. д-р Павле Секуловски
12. Проф. д-р Зехра Хајрулаи Муслиу
13. Проф. д-р Соња Србиновска
14. Проф. д-р Станислава Лазаревска
15. Проф. д-р Стојан Беличоски
16. Проф. д-р Тихомир Чижбановски
17. Проф. д-р Марија Балтаџиева
18. Проф. д-р Костадин Василев
19. Проф. д-р Марија Шкрињар

ORGANIZING COMITTEE:

President:

**Prof. Dr Zlatko Zoglev - Rector of
University “St.Kliment Ohridski” - Bitola**

Members:

1. Prof. Dr Ljupche Kochoski
2. Prof. Dr Dragi Petkovski
3. Prof. Dr Trajan Dojchinovski
4. Prof. Dr Stefche Presilski
5. Prof. Dr Nikola Hristovski
6. Prof. Dr Mitre Stojanovski
7. Prof. Dr Vangel Stefanovski
8. Prof. Dr Jovanka Tuteska
9. Prof. Dr Boris Angelkov
10. Prof. Dr Dine Mitrev
11. Prof. Dr Pavle Sekulovski
12. Prof. Dr Zehra Hajrulai Musliu
13. Prof. Dr Sonja Srbinovska
14. Prof. Dr Stanislava Lazarevska
15. Prof. Dr Stojan Belichoski
16. Prof. Dr Tihomir Chizbanovski
17. Prof. Dr Marija Baltadziewa
18. Prof. Dr Kostadin Vasilev

СИНЕРГИСКИ МЕНАЏМЕНТ СИСТЕМ (SMS)

Трајче Мицески*, Петар Клетникоски**

Апстракт

Задачата на менаџментот е постојано да трага кон решенија за постигнување на што повисоко ниво на задоволување на барањата на заинтересираните страни и обезбедување на конкурентно место на глобалниот пазар.

Управувањето на организацијата во насока на истовремено задоволување на повеќе различни интереси и интегрирањето на поединечните стандарди и системи за квалитет, го подигнува стопанскиот систем и функционирањето на претпријатијата на повисоко ниво.

Во трудот се прикажани карактеристиките на SMS како и TQM во претпријатието за негова доминација на глобалниот пазар.

Клучни зборови: IMS, TQM, заинтересирани страни, стратегија, доминација, глобализација

SYNERGY MANAGEMENT SISTEM (IMS)

Abstract

The task of management is to search steadily for solutions to attain as higher as possible level of satisfying demands of the customers and providing a competitive place on the global market.

The management of the organizations in direction of simultaneously satisfying of many diferent interests and integration of the partial standards and quality systems, raises the business systems on a higher level.

This paper discribes the most important characteristics of SMS and TQM in the enterprise in order to provide a solid position on the global market.

Key words: SMS, TQM, strategy, stakeholders, domination, global market

Вовед

Самата драматичност на промени во концептот на квалитетот предизвика ширење на напорите од квалитетот на производите кон квалитетот на менаџментот. Во последно време се зборува за уметност на квалитетот и квалитет на општеството во целина.

Менаџерите т.е менаџерите-лидери, кои се бораат со драматичниот пораст на сложеноста на пазарните, технолошките, организациските и социјалните проблеми, тешко можат да ги сфатат модерните трендови во развојот на менаџмент системот заснован само на концептот на целосен квалитет (TQM).

* Универзитет "Гоце Делчев", Економски факултет, ул. "Крсте Мисирков" бб, 2000 Штип, Македонија; trajko.miceski@ugd.edu.mk

** Универзитет "Гоце Делчев", Земјоделски факултет, ул. "Крсте Мисирков" бб, 2000 Штип, Македонија; petar.kletnikoski@ugd.edu.mk

Неспорен е фактот дека концептот на TQM е многу важен субјект во теоријата и практиката на менаџментот во текот на последните неколку декади. Тој е менаџмент систем заснован на бројни идеи во чија основа е ориентацијата кон целосен квалитет. За него е значајно што тој е произлезен од практиката и како таков со својата значајност и јасни идеи, доста е прифатен во науката и повеќе и повеќе се проучува на универзитетите како научна дисциплина на менаџментот.

Иако и денес се смета дека TQM е се уште најдобар менаџмент пристап на управување кој предизвикува мотивираност на вработените и задоволство кај купувачите и овозможува намалување на трошоците, зголемување на продуктивноста на трудот и профитот и долгорочен одржлив развој на организацијата, сепак денес конкуренцијата на глобалниот пазар бара од фирмите да располагаат со сертификати на различни менаџмент системи т.е. системи на квалитет како што се: квалитет (QMS) према ISO 9001, животна средина (EMS) према ISO 14001, здравје и безбедност (OHSMS) према OHSAS 18001, социјална одговорност на коорпорациите (CSRMS) према SA 8000, безбедност на храната спрема HACCP/ISO 22000 и други, кои постануваат приоритет за долгорочен одржлив развој на современите организации.

Со интегрирање на наведените системи на квалитет во еден оперативен менаџмент систем, врз основа на концептот на TQM се моделира синергиски менаџмент систем (SMS).

Метод и материјали на работа

Во трудот се прикажани поважните карактеристики на SMS, кој како основа го има TQM, со интегрирање на соодветните системи на квалитет, од аспект на општата менаџмент филозофија. При тоа се користени материјали кои ги прикажуваат основните стандардизирани менаџмент системи/стандарди.

Користени методи се: аналитичкиот и компаративниот метод.

Резултати со дискусија

Денес визијата на успешната организација непосредно е поврзана со развиен менаџмент систем заснован врз концептот на TQM и интеграција на сертифицираните основни менаџмент системи: квалитет (QMS), животна средина (EMS), здравјето и безбедноста на вработените (OHSMS), социјалната одговорност на коорпорациите (CSRMS), безбедноста на прехранбените производи т.е. храната (HACCP), сигурноста на производите и други, кои постануваат приоритет на организацијата. Така синергискиот менаџмент систем (SMS), преферира еден потполно нов, проактивен менаџмент стил и системска ориентација на организацијата.

Концептот TQM основа за SMS

Управувањето со целосниот квалитет (TQM) е една од поафирмираните и поистакнати менаџмент филозофии во развиените фирми во светот. Таа е засебно синергиска филозофија на управување во фирмите со јасна цел и култура, изразени преку следниве основни елементи:

- лидерство и партиципација;

- ориентација кон корисниците и преферирање на задоволството на сите заинтересирани страни – корисници на резултатите на организацијата;
- континуирано подобрување на целосниот квалитетот;
- примена на процесниот и систематски пристап во управувањето во организацијата;
- интерно и екстерно партнерство и кооперација;
- општествена одговорност која вклучува и ја надминува обврската на законите и прописите

Концептот на управувањето со целосниот квалитет (TQM), се заснова на лидерство и партиципација во кој носители на вредноста на организациската култура се сите менаџери, сите нивоа и сите вработени и тоа континуирано цело време. Бидејќи лидерството е повисока фаза на менаџментот и додека менаџментот преферира „работење на нештата правилно“, дотолку лидерството преферира „работење на вистинските работи“ и „работење нештата не само правилно туку и подобро“. Менаџментот ја одржува оперативната ефективност, креира стабилност и одржува одредена состојба во организацијата. Лидерството имајќи го сето тоа во предвид, особено е ориентирано кон стратегијата на организацијата: ги обновува и унапредува процесите, врши промени односно го унапредува целосниот квалитет во работењето, креира стратегија за иднината и секогаш ја надоградува својата визија во интересен и екстерен поглед.

Вистинското лидерство е клуч за подигнување на мотивираноста на вработените, подобрување на задоволството во работењето и задоволството на купувачите, а со тоа и остварување на креативна и иновативна клима.

Концептот на TQM во својата основа ја содржи и ориентација кон корисниците на резултатите на организацијата и преферирање на задоволството на сите групи на заинтересирани на организацијата (stakeholders), чии очекувања постојано се зголемуваат, како што се: купувачите, акционерите, вработените, партнерите и општеството.

Примената на процесниот пристап во управувањето е фактор кој овозможува саканите резултати поефикасно да се постигнат доколку поврзаните ресурси и активности се водат како процес. При тоа сите процеси треба добро да се владеат, надгледуваат и постојано да се подобруваат, за да се утврди дека барањата на производите и услугите од купувачите се исполнуваат врз економичен креативен и ефикасен пристап. Видливите и невидливите потреби на корисниците мораат да бидат посматрани стратешки и систематски како извор на идеи врз основа на кои за нив се креираат резултати на супериорни вредности. Се гради ефективна врска на стратешки менаџмент, меѓуфункционални организации реинжинеринг на деловните процеси и процесите на континуирани подобрувања.

Концептот на TQM филозофијата преферира континуирано градење на интерно и екстерно партнерство и кооперација сè со цел за подобро остварување на мисијата и визијата на организацијата. Партнерството се остварува преку кооперирање на различните способности внатре во службите на организацијата и со респект и соработка со купувачите, добавувачите и сопствениците. Исто така партнерството мора да се заснива врз принципите на доверба и трајна соработка насочена кон преферирање на вистински вредности.

Деловната етика и општествената одговорност се неразделни делови на TQM концептот. Морална обврска и самата совесност не само на раководството, туку и на сопствениците и сите вработени е да се грижат за квалитетни и здрави производи, за здравјето и безбедноста на сите вработени, рационално користење на природните сировини и зачувување на животната средина.

Градење и функционирање на SMS

Бидејќи парцијалните менаџмент системи се концентрирани на посебни подрачја, а со тоа опфаќаат ограничена област, заради тоа врз основа на TQM се гради целосно SMS во кој се интегрирани менаџмент системите фокусирани на: квалитетот, животната средина, здравјето и безбедноста на вработените, социјалната одговорност на коорпорациите, безбедноста на прехранбените производи т.е. храната сигурноста на производите, финансиите и други, кои постануваат приоритет на организацијата. Со интегрирањето на поделните менаџмент системи во еден заеднички IMS се обезбедуваат следиве предности:

- фокусирање на раководството врз целокупното работење на организацијата;
- урамнотежување на спротивставените цели кои се јавуваа во парцијалните менаџмент системи;
- елиминација на спротивставените одговорности и односи;
- избегнување на дуплирање на трошоците, а со самото тоа и намалување на целокупните трошоци на организацијата;
- намалување на ризикот, а со тоа и зголемување на профитабилноста на организацијата;
- зголемување на приврзаноста, вниманието и посветеноста кон правилното водење и работењето на менаџерите и воопшто на сите вработени;
- ефективно одвивање на дневните операции без вклучување на врвното раководство, при што врвното раководство добива повеќе време за стратешките активности;
- поефикасна и далеку поевтина можност за адаптација на интегрираниот менаџмент систем према различните стандарди отколку при градење и одржување на парцијалните менаџмент системи;
- рационализација во бројот на политики, процедури, документи и записи низ нивната интеграција;
- заштеда на време и пари за иситување, верификација, преиспитување и валоризација на целосниот систем т.е. SMS;
- поефтин и перфективен интерен аудит и припремање за сертификација на SMS отколку поединечните менаџмент системи;
- обезбедување на повисоко ниво на менаџмент контрола на SMS, отколку кај поединечните менаџмент системи;
- оптимизација на приоритетите, кога е еден претставник на раководството фокусиран и задолжен за SMS во однос кога би биле повеќе лица задолжени за повеќе менаџмент системи кои имаат свои фокуси и приоритети;

- подобра и поцелосна прифатеност од страна на вработените, помалку меѓусебни конфликти и поголема мотивација и задоволство во работењето заради поставување на заеднички цели и примена а исти критериуми кон сите вработени;
- подобрување на комуникацијата и меѓусебната соработка кај вработените и заинтересираните страни;
- заштеда во времето и парите во програмата за обука која е единствена за сите, а истовремено и отстранување на конфузиите кај вработените кои можат да се јаваат од пораките на стандардите од различните менаџмент системи на квалитет;
- зголемување на довербата кај купувачите и развивање на позитивен имиџ на пазарот и во општеството.

Имплементацијата на SMS заснован врз принципите на TQM треба да претставува стратешка определба на менаџментот во организацијата, зашто на пазарот успешно се котираат организациите кои се одликуваат со севкупен квалитет во работењето. Во тој поглед, треба добро да се знае дека за имплементирање на SMS врз принципите на TQM, потребни се знаења, способности и вештини, како збир на личните особини, со кои се изразува потенцијалот на секој поединец. Значи SMS заснован врз принципите на TQM, се остварува со учество на сите учесници при реализацијата на кој и да било деловен процес. Овај пристап претставува добра основа за зголемување на ефикасноста и ефикасноста на деловните системи, односно за опстанок на организацијата на се посуровиот пазар.

На слика 1 е прикажана концепцијата на интегрирање на различни менаџмент системи/стандарди базирани на заедничка основа содржана во концептот на TQM.

Сл.1. Вид на приказ на SMS

Целите на наведените менаџмент системи интегрирани во еден комплексен систем т.н SMS, мораат да бидат јасно дефинирани, мерливи,

лесно споредливи така да нивната конкретизација се одвива полесно низ процесот на делегирање на овластувањата и одговорностите.

Дефинираните цели треба да ги имаат следниве карактеристики:

- да се прецизно изразени и мерливи;
- да ги покриваат резултатите на клучните процеси битни за квалитетот на работењето, нејзиниот опстанок и развој;
- да претставуваат реален предизвик за вработените и
- да се одредени за конкретен временски период.

Имајќи го во предвид фактот дека секој деловен субјект постојано е во движење, а со тоа и постојано се менува на подобро или полошо, тогаш задачата на секое раководство е да работи за негово континуирано унапредување. Овој систем тоа го нуди, бидејќи ги надминува границите на традиционалниот менаџмент, преферирајќи ги: менаџментот на процесите, подигнувањето на нивото на културата, мотивацијата и задоволството на вработените и купувачите, како и примена на современи информациски системи.

Заклучок

Денес SMS кој за основа го содржи концептот на TQM се смета дека е најдобар мултидисциплинарен систем на менаџмент за долгорочен и динамичен развој на организацијата која има поставено за цел да биде најдобра во својата област.

Тоа може да се постигне бидејќи во него се интегрирани менаџмент системите фокусирани на: квалитетот, животната средина, здравјето и безбедноста на вработените, социјалната одговорност на коорпорациите, безбедноста на прехранбените производи т.е. храната сигурноста на производите, финасиите и други, кои постануваат приоритет на организацијата каде TQM е прифатена за основа менаџмент филозофија.

Така синергискиот систем на менаџмент на квалитет, кој согласно својот состав од една страна го осигурува квалитетот на целокупното интерно и екстерно работење на фирмата, а од друга страна континуирано го унапредува целокупниот менаџмент со квалитет, претставува најдобар начин за доминација на организацијата на глобалниот пазар.

Литература

- Ainscoww, A & West.M. (1996): School Improvement in an of Change, New York,.
- Backovic, S., Stamenovic, D., (2005): Integracija menadzment sistema: prednosti i problemi u integraciji", YUSQ EUROPEAN QUALITY WEEK 2005, Decembar 13-14, Novi Sad.
- Heleta, M., (2004): TQM - Model izvrsnosti-integrirani menadzment sistemi i model izvrsnosi, EDUCTA, Beograd.
- Lister R.Bitel, (1984): The Key to Management Success, Alexander Hamilton, Institute Incorporated.
- Patrick L. Townsend, Joan E. Gebhardt (1997): Quality in Action, 93 Lessons in Leadership, Participation and Measurement, John Wiley & Sons, Inc. New York,
- Pentic.Z., Majstorvic.V., Milivojevic. Z., (2004): Menadzment kvalitetom-osnovni zahtev za uspesnu tranziciju nase privrede, Total Quality Management, No 2, Vol 32.

Sokovic, M., Bobrek, M., Kreca, I., (2004): Integrated management system (IMS) on the way to business excellence", 3rd International Conference "Business System Management-UPS 2004, September 23rd-24th University of Mostar.
